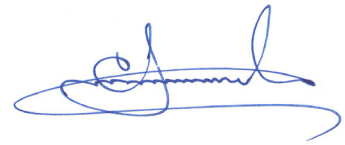

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

ЧЕРІПКО СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 821.161.

**АВТОРСЬКИЙ ГОЛОС У ЛІТЕРАТУРНІЙ СПАДЩИНІ
МИХАЙЛА ДРАЙ-ХМАРИ**

10.01.01 – українська література

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ 2023

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі української літератури Українського державного університету імені М. П. Драгоманова
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Бикова Тетяна Валеріївна,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
професор кафедри української літератури

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Науменко Наталія Валентинівна,
Національний університет харчових технологій,
професор кафедри іноземних мов професійного
спрямування

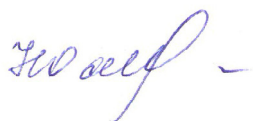
кандидат філологічних наук, доцент
Шевель Наталія Олександрівна,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
доцент кафедри мовної підготовки

Захист відбудеться «22» січня 2024 року о 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.22 Українського державного університету імені Михайла Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано « 21» грудня 2023 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ніна Осьмак

Підп. до друку 13.12.2023. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 1,25.
Тираж 50 пр. Замовлення № 151-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03058. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 7604 від 15.02.2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Специфіка сучасного українського літературознавства актуалізує необхідність глибшого вивчення творчості митців, які репрезентують літературний дискурс доби 20-х – 30-х рр. ХХ ст. Одним із представників цього періоду є Михайло Панасович Драй-Хмара (1889 – 1939). Його творча спадщина була об'єктом літературознавчих розвідок, які сприяли увиразненню нових особливостей творчості митця. Однак праці, що комплексно і концептуально характеризують авторський голос в художніх текстах, літературно-критичних дослідженнях, мемуаристиці, епістолярії, педагогічній діяльності, практично відсутні.

М. Драй-Хмара належить до таких митців, які представили оригінальні зразки нового мистецтва, закоріненого в кращі традиції вітчизняної літератури кінця ХІХ – поч. ХХ ст., засновані на багатстві поетики міфу та фольклору, їх світосприйнятті та естетиці, на інтелектуальному та культурологічному підґрунті світової літератури.

Спадщина поета з об'єктивних причин не здобула належних оцінок сучасної йому критики, – передусім тому, що митець почав писати українською вже у зрілому віці, коли сформувався як літературознавець і перекладач. Перша збірка його поезій не була опублікована з виразно політичних міркувань: працював в університеті, очолюваному «проскрибованим» у очах більшовицької влади І. Огієнком. Він тісно спілкувався з інтелектуалами у поезії – неокласиками, через що його творчість критика розглядала в дискурсі особливостей їх естетики. На час виходу збірки «Проростень» більшого голосу надавали оцінці мистецьких явищ із позицій пролетарської доцільності. Вороже ставлення до неокласиків позначалося на рецепції творчості М. Драй-Хмари. Якщо врахувати теоретичний рівень такої критики, то зрозуміло, що витончене плетиво його світоглядно-художніх інспірацій не могло знайти належного поцінування.

Першими найактивнішими дослідниками творчої спадщини М. Драй-Хмари були діаспорні науковці О. Ашер, В. Лев, Є. Федоренко, І. Качуровський, Л. Рудницький, П. Одарченко та ін. Р. Спеллер переклав і видрукував англійською мовою листи М. Драй-Хмари з ГУЛАГу до дружини й доньки, що їх також умістив Юрій Клен у збірнику «Спогади про неокласиків».

Вперше більш глибоку літературознавчу оцінку творчості М. Драй-Хмари надав Ю. Шерех у статті «Легенда про український неокласицизм». І. Дзюба репрезентував власну візію індивідуальності письменника у передмові до збірки «Вибраних поезій» (1989) «Він хотів «жити, творити на своїй землі». Інші публікації науковців висвітлюють поетологічні аспекти його спадщини (О. Дорошенко, М. Коцюбинська, Г. Кочур, С. Крижанівський, Ю. Лавріненко, М. Рильський). Переважна більшість сучасних дослідників звертається до

зображення трагічних сторінок долі М. Драй-Хмари (П. Василевський, І. Дзюба, І. Заславський, І. Іов, В. Брюховецький, І. Бурлакова, М. Жулинський, Я. Козачок, В. Поліщук, М. Слабошпицький, А. Трембіцький, В. Чорній), а також ролі цієї непересічної особистості в аспектах національної ідентичності при розбудові української культури (Л. Баженов, В. Мацько, С. Копилов, Є. Сохацька).

У рецепцію сучасної критики та читачів спадщина М. Драй-Хмари надійшла лише під кінець ХХ століття, тому тільки починає усвідомлюватися, розкриватися в цілісному осмисленні, в проєкції на можливі естетичні осяги. До того ж особливий трагізм його долі певною мірою провокує зміщення рецепції світосприймання й поетики саме в аспекті драматизації дійсності, що суперечить їх сутності – вітаїстичної, ясної, синкретичної щодо різних стилів і напрямків, оригінальної в поєднанні міфолофорно-фольклорної основи із багатим європейським естетичним досвідом їх опосередкування.

Отже, **актуальність дослідження** полягає в потребі системного аналізу спадщини М. Драй-Хмари через його авторський голос, що дозволяє визначити, як життєвий шлях та творчість письменника входять в український літературний процес 20-х – 30-х рр. ХХ ст., вписуються у його духовну й мистецьку парадигми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана в межах наукового напрямку кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова в площині наукової теми «Шляхи розвитку української літератури XVII – ХХІ століть». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 15.11.2015 р.).

Мета роботи – здійснити комплексний аналіз поетичної спадщини, науково-літературної критики, щоденників та мемуаристики М. Драй-Хмари у фокусі авторського голосу як єдності життєвого шляху та характеру особистості митця, світоглядних інтенцій та оригінальності їх естетичного виразу.

Досягнення мети передбачає визначення таких **завдань**:

- дослідити наукову рецепцію життя і творчості М. Драй-Хмари у діахронному, синхронному і проблемному аспектах;
- простежити формування авторського голосу у дискурсі доби, національних та мистецьких світоглядних параметрах;
- визначити специфіку ідіостилю М. Драй-Хмари, сформованого під впливом реалій тогочасного суспільства;
- розкрити зміст образної перцепції суспільної кризи перших десятиліть ХХ ст. у поетичному слові;

– з'ясувати особистісні акценти письменника у «Щоденниках» та епістолярії у його сприйнятті ідеологічної та культурологічної ситуацій 20-х – 30-х рр. ХХ ст.;

– охарактеризувати особливості критичного мислення митця.

Об'єкт дослідження – світоглядні параметри, літературна спадщина М. Драй-Хмари, відбиті також у його літературознавчому доробку, щоденникових записах та епістолярію.

Предмет дослідження – особливості авторського голосу М. Драй-Хмари, ідейно-естетичної цілісності, системності його погляду на світ і творчість у парадигмі українського «розстріляного Відродження».

Методи дослідження. Низка використаних методів зумовлена визначеними метою і завданнями дослідження. Застосування культурно-історичного методу дозволило відтворити автентичність цілісного духовного життя М. Драй-Хмари в континуумі доби «розстріляного Відродження», простежити, які фактори зумовили його світогляд та мистецьку спадщину. Біографічний метод забезпечив розкриття пов'язаності, когерентності життєвого та творчого шляху митця. Контекстуальний метод сприяв науково обґрунтованому вписуванню його доробку в літературу та науковий дискурс 20-х – 30-х рр. ХХ ст. Порівняльний метод застосовано при дослідженні архетипних конструкцій, мовно-стилістичних джерел творчості. Описовий метод використано при дослідженні текстів, їх семантики й естетики. Інтертекстуальний метод забезпечив виокремлення генези кодів національного й світового походження як світоглядне й естетичне підґрунтя спадщини М. Драй-Хмари. Системно-функціональний підхід використано під час дослідження цілісного дослідження текстів, наукової діяльності, мемуаристики та щоденників М. Драй-Хмари. Підходи рецептивної естетики дозволили осмислити специфіку донесення авторських стратегій до читача.

Теоретико-методологічне підґрунтя складають праці з філософії, історії й теорії літератури українських та зарубіжних науковців, серед яких: С. Андрусів, О. Ашер, Р. Барт, М. Бахтін, О. Білецький, І. Бурлакова, Г. Гадамер, М. Гайдеггер, Р. Гром'як, А. Гуляк, Т. Гундорова, Я. Дашкевич, І. Дзюба, І. Денисюк, В. Дончик, С. Єфремов, М. Жулинський, О. Забужко, Л. Залеська-Онишкевич, М. Зеров, М. Зубрицька, Р. Інгарден, Ю. Клен, Г. Клочек, Я. Козачок, Р. Корогодський, С. Кузьменко, І. Кошелівець, К. Леві-Строс, І. Лисяк-Рудницький, Ю. Луцький, Г. Мазоха, Д. Наливайко, С. Павличко, О. Пахльовська, М. Ткачук, В. Фащенко, І. Франко, Д. Чижевський, Ю. Шевельов.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що у ньому вперше:

– комплексно вивчено творчу спадщину М. Драй-Хмари у вимірах авторського голосу, взаємозумовленості мистецької, науково-дослідної практик, мемуаристики та щоденників митця;

- досліджено генезу світогляду М. Драй-Хмари як феномену нового типу художньої свідомості;
- охарактеризовано поетологічні особливості текстового масиву;
- вивчено специфіку кореляції «митець – доба», її комунікативні та рецептивні характеристики;
- осмислено домінантні аспекти естетики поезій М. Драй-Хмари.

Набуло подальшого розвитку дослідження еволюції й особливостей літературно-критичних та мемуарних оцінок його творчості в Україні та за кордоном.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть стати відправним моментом наступних наукових досліджень творчості М. Драй-Хмари. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані при викладанні історико-літературних та теоретичних курсів, підготовці спецкурсів та спецсемініарів для студентів-філологів у вищій школі, при написанні підручників з історії письменства, теорії літератури, курсових, бакалаврських і магістерських робіт, а також під час коментування літературних текстів в едиційній практиці.

Апробація роботи. Основні положення дослідження апробовано в доповідях на наукових конференціях всеукраїнського та міжнародного рівнів: «II Міжнародна конференція «Леся Українка і сучасність» (Луцьк, 12–14 квітня, 2008 р.), «VIII Міжрегіональна конференція «Зміст та специфіка сучасного науково-методичного забезпечення вступу у ВНЗ» (Київ, 23 квітня, 2013 р.), «IX Міжрегіональна конференція «Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад» (Київ, 14 листопада, 2014 р.), «I Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми в системі освіти»» (Київ, 28 травня 2015 р.), «II Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми в системі освіти» (Київ, 25 травня 2016 р.), «III Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України» (Львів, 13 жовтня 2021 р.), «Всеукраїнський науково-практичний семінар молодих науковців, аспірантів, студентів «Мова та культура як форми людського буття і свідомості нації» (Київ, 10 листопада, 2022 р.); Видано навчальний посібник із Грифом МОН «Михайло Драй-Хмара «Бо я національний інтелігент...» для студентів ЗВО (Київ, 2012 р.).

Обсяг та структура роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів (із відповідними підрозділами), висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 221 сторінка, із них – 165 основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і завдання. Визначено об'єкт і предмет роботи, окреслено його теоретико-методологічну базу, з'ясовано наукову новизну отриманих результатів, їхнє теоретичне й практичне значення, наведено відомості про апробацію та авторські публікації, інформацію щодо структури та обсягу дисертації.

У першому розділі **«Парадигма «митець – доба» у становленні авторського голосу М. Драй-Хмари»** осмислено теоретичну, науково-критичну літературу за темою дисертації, схарактеризовано основні праці літературознавців, які досліджували творчий доробок М. Драй-Хмари, визначено підходи до осмислення проблеми, розкрито особливості авторського голосу, виходячи з опрацювання біографічних та культурно-історичних координат.

У підрозділі 1.1. **«Наукова та критична рецепція творчості М. Драй-Хмари: діахронний, синхронний і проблемний аспекти»** надано критичну оцінку літературознавчим дослідженням спадщини митця.

Відзначено, що на рецепції творчості будь-якого митця, змісті й напрямках її тлумачень позначаються характер і колізії доби, в якій звучав його авторський голос. Під час оцінки праць дослідників враховано необхідність незаангажованого погляду на творчість письменника. За радянської доби його ім'я належало до табуйованих, літературно-критична і літературознавча інтерпретація залежала від впливу ідеологічно-приписових кліше, однак і пізніше він належно не був поцінований. Його творчість не згадано у праці Ю. Луцького «Літературна політика в совєтській Україні», збірнику «20-і роки: літературні дискусії, полеміки». Зарубіжні дослідження, крім праці О. Ашер і аналізу Ю. Шевельовим поетики М. Драй-Хмари, стосувались розкриттю трагізму життєвої долі. Ім'я письменника згадувалося у «Підручнику історії української літератури» О. Дорошкевича.

Показовими відгуками на вихід першої збірки «Проростень» є виступи М. Хвильового та М. Рильського. М. Хвильовий відзначив поетичну красу й оригінальність художнього слова, водночас у статті відобразивши характер мислення тогочасної літературної офіційної еліти, естетичний рівень критики зокрема. М. Рильський окреслив особливу духовність іпостасі ліричного героя віршів, а його рецензія накреслила напрями подальшого прочитання творчості митця.

Оцінка сучасної М. Драй-Хмарі радянської критики ґрунтувалась на догмах, що вимагали безпосередньої реакції на дійсність, схвальної щодо офіційно-політичних реалій. Однак характер естетичного мислення М. Драй-Хмари не підпорядковувався певним ідеологічним критеріям, був духовно самостійним явищем. Найбільш концептуальним дослідженням доби є стаття

Ю. Шереха «Поезія Михайла Драй-Хмари», у якій автор деконструє стереотипи, пропонує необхідність іншого дискурсу, параметри нової естетичної моделі для поцінування творчої спадщини митця як оригінальної, самотньої і естетично самодостатньої.

Серед дослідників творчості митця вагомою є думка І. Дзюби, який досконало проаналізував індивідуальний стиль М. Драй-Хмари в контексті переосмислення літератури «розстріляного Відродження». Творчий характер власного дослідницького стилю в сприйманні творчості й змалюванні літературного портрета М. Драй-Хмари виявив Ю. Ковбасенко у збірнику «Гроно нездоланих співців». Він особливо уважно поставився до поета, приділив увагу характеристиці манері викладу, образу ліричного героя та визначив індивідуальні риси поетики.

Однак ширших досліджень вимагає перепрочитання поезії М. Драй-Хмари не тільки в естетичному ключі «неокласицизму» (Ю. Шерех) чи символізму, а й з'ясування джерел європейських впливів та національних традицій і поетового новаторства. Варто детальніше розглянути поезії митця в художній самодостатності авторського голосу, – в цьому контексті вони починають звучати надзвичайно оригінально і самотньо.

У підрозділі 1.2. **«Біографічні та культурно-історичні координати формування авторського голосу митця»** висвітлено основні параметри формування авторського голосу через біографічний та культурно-історичний дискурс.

Врахування під час аналізу поетичних творів М. Драй-Хмари характеристик авторського голосу дає змогу представити автора як носія певних психічних якостей і функцій (воля, фантазія, талант тощо) та виконавця самого твору.

Осмислення важливих моментів біографічного та культурно-історичного дискурсів М. Драй-Хмари на тлі його трагічної життєвої і творчої долі дають змогу узагальнити таку позицію: цей митець був людиною європейського мислення, інтелектуалом, який своєю діяльністю сприяв очищенню тогочасного естетичного, духовного простору від провінційного масовізму та примітивізму: Він творив кларистичну поезію, перекладав і досліджував світову класику, закладав основи славістики, збагачував філологічну науку й поетичну практику на принципово нових засадах та класичному вітчизняному досвіді.

Атмосфера громадсько-політичного і суспільного життя, способи організації культурницької роботи у 20-х – 30-х рр. викликали в нього цілком зрозумілий спротив. Поет намагався осмислити свою роль у тому, що називалося новою добою, сумнівався, чи вміє він, інтелігент, учити народ, відчувати єдність із ним, оскільки тривалий час був далеко від України. У «літературній дискусії» 1925 – 1928 рр. М. Драй-Хмара не брав прямої

участі, за винятком кількох виступів на оборону неокласиків та їх творчого естетичного кредо. Науковець мав сформовані погляди на мистецтво як літературний критик, вироблений естетичний смак від спілкування зі світовою (переклади з французької, італійської) та вітчизняною класикою (дослідження творчості Лесі Українки, студії над окремими віршами Т. Шевченка тощо). Проте у політико-ідеологічний вир він був утягнений через особливу увагу саме до найталановитіших постатей української культури. Перспективи зростання М. Драй-Хмари на ученого-полігістора можна оцінити лише тепер, коли з'явилася можливість ознайомитися з його науковою спадщиною.

Відчуття національної самосвідомості стало центральною складовою світогляду М. Драй-Хмари як особистості, ідейним центром ліричного героя його поезій, сформувало моральні критерії та етичні норми спілкування, визначило основні параметри авторського голосу – духовної моделі особистості, уявлення про норми людської поведінки, бачення світу з позицій національної культури, моралі й етики українського народу.

У другому розділі **«Художня модель світу в поезії Михайла Драй-Хмари»** висвітлено функціонування світомоделюючих ознак поезики митця.

У підрозділі 2.1. **«Еволюція поетичних стратегій М. Драй-Хмари»** визначено особливості поетичного письма автора, його зв'язок із неокласицизмом та символізмом.

Авторський голос у доробку М. Драй-Хмари наближений до категорії «ліричний герой», яка усі його модифікації синтезує як втілення особистості, що усвідомлює трагічність подій і водночас має загострене національне чуття. Персоніфікації лірики наповнюють авторський голос біографічною реальністю, наділяють його світоглядним підґрунтям, не позбавляючи при цьому суб'єктивної аксіологічності. Ліричний герой становить неподільну єдність, яку забезпечує почуттєво-вольовий ресурс особистості інтелігента-патріота. Його суб'єктність не акумулюється в егоцентричності, натомість політична і культуротворча доміанти буття українців роблять цю постать самобутньою. Свідомість як особистісно і суспільно вмотивований феномен в авторському голосі є активізуючим чинником творчої діяльності.

У світогляд ліричного героя ввійшли відгомони національного мистецтва слова кінця XIX – поч. XX ст.: народнопісенна простота слова Лесі Українки, інтелектуальна насиченість її мислення, його наповнення світовими образами, посталями, мотивами; імпресіонізм М. Коцюбинського, символізм М. Вороного, зважена мудрість І. Франка. Увесь цей багатий конгломерат ліричний герой перетоплює у душі, наповнює власною естетичною спроможністю, творить на цій багатій основі свій філософський і естетичний світ, закорінений у вітчизняну традицію, де наскрізними є любов до України й націотворчі інтенції.

Україна, її народ є текстоцентричним концептом в світогляді ліричного героя і постає також у розмаїтті мотивів та образів, семантичному багатстві, у широкій амплітуді настроєвої гами та інваріантній естетиці виразів. У поезіях М. Драй-Хмари зображено рідний край в історії й сучасності, а ліричний герой увиразнюється не лише в єдності з Україною, а виступає органічною нерозривною часткою своєї землі, як у метонімічній тріаді «сестра пісня – побратим – степ» («Долі своєї я не клянусь...»).

В основі поетики М. Драй-Хмари – декілька первнів: це інтелектуальний дискурс, творений мовознавчими студіями, наповнений відгомонами творчості слов'янських народів; світ класичної та європейської, насамперед французької поезії епохи символізму, яким захоплювався митець, а також класичної і модерної поезії; його власний духовний світ високоінтелігентної людини, міфологічні традиції, перевагу котрих декларує письменник і практичною діяльністю, і поетичними рядками. Це, нарешті, розкішний світ української природи з його багатством золота і блакиті, який ліричний герой вбирає, засвоює, переплавляє в оригінальну сув'язь власного творення, наповнює чуттєвим багатством, вираженим сугестивною симфонією мотивів, переданим через оригінальні образи, розмаїття тропів, поетичного синтаксису, звукопису тощо.

Характеристика його ідіостилю дозволяє виявити своєрідність авторського голосу в художньому аспекті, що визначило модерний характер поезії, чуттєві глибини імпресіонізму, мінливу химерну акварельну настроєвість символізму, вслухання в «фанфари революції» та не завжди вдалі пошуки відповідних для цього лексем і образів, а також трагізм сучасних реалій та візії прийдешніх катаклізмів. Усе це пронизане наскрізь індивідуальними оригінальними рисами таланту, творить особливу своєрідну й неповторну естетику його поезій, власний стиль М. Драй-Хмари.

Функціонування сонетного жанру, поезій із конкретикою змісту – одна з ознак його неокласики. Для творів митця властива кована вагомість слова, паронімічне багатство виразу, експресивний перелік кількох семантично насичених дефініцій виразного точного, лаконічного ряду («Накинув вечір», «Лебеді», «По кліті кований!», «Спустившись на саме дно...», «Victoria regia», «На могилі Руданського» та ін.).

Від символізму в поезії М. Драй-Хмари – витончене живописання словом, де точність і місткість виразу, вміння передати адекватну сутності ознаку, поєднані з покірними автору кольором, звуком, передають особливе багатство чуття, а почуттєва розкіш краси природи явлена в ошатній стрункості неокласичної сонетної форми.

Характер єднання стильових особливостей поезії М. Драй-Хмари з народним мелосом найбільше фокусується через епітети, які розраховані на

зорову чи слухову рецепцію зображуваного і надають поетичній мові легкого емоційного підсилення («Я полюбив...», «Розлютувався лютий», «Я світ увесь...», «Мене хвилює...» тощо). Настрійовість епітетів пов'язана з «входженням» їх у контекст образу з семантичною домінантою.

Про національні традиції свідчить присутність у віршах просторової та історичної конкретики. У поезіях зображена багата природа рідного краю, візія його щоденного природного буття. Фольклорні впливи позначилися на шляхетній простоті образів, музичності віршів, використанні тропів тощо.

Поетична стратегія М. Драй-Хмари індивідуальна, своєрідна, в ній поєднане відтворення реального світу з особливо насиченою, виразно почуттєвою гамою, наповненою мотивами, звуками, кольорами. Поезія М. Драй-Хмари акумулює як сприйняття естетики неокласиків, символізму, зокрема французького, так і багатство лексики й вимогливість до слова, інші ознаки власної естетичної моделі.

У підрозділі 2.2. «**Синестетичність світосприймання ліричного героя**» розкриваються особливості використання у творах образів природи, відзначено домінування звукопису, кольористики та їх впливи на зображення переживань ліричного героя.

У характері світосприймання ліричного героя поезій М. Драй-Хмари знайшли відображення глибинна спорідненість із природою, любов до рідної землі, працьовитість, християнська мораль і етика родинного спілкування. У мотивах і образах, пов'язаних із природою, постає багатство найтонших нюансів психології героя, виразна й багата метафористика («Мене хвилює...», «Наставила шовкових кросен...», «За водою...»). Природа в поезіях живе глибоко оригінальними образами, простота яких дорівнює емоційній потужності; природа незрідка у них мовляє несподівано новими й оригінальними «голосами», серед яких особливе місце посідає авторський.

Від народної етики й власних почувань – особливе ставлення до світу дитини («За водою зозуля кує...», «Мати», «Убогий цвинтар...», «Розлив свій гнів...»), а інтимна лірика засвідчує пристрасну вдачу митця, вірність у стосунках, повагу до об'єкта захоплення («На смерканні»).

Про перевагу настроїв як джерела картин природи свідчить відсутність заголовків у більшості віршів М. Драй-Хмари. Натомість у митця домінує спонтанність авторського задуму, а його ліричний герой – лише інструмент для її багатого на кольори, тони й відтінки звучання. Констатує взаємопроникнення зримого світу і почуттів, переживань ліричного героя як акумуляції авторського голосу. Звуки, кольори, лінії, як і події, реалії, залишають читачеві простір для власної уяви, викликають у нього гаму почуттів, іманентних власному досвідові, а отже – провокують до співтворчості.

Система мотивів, образів вмотивована світом відчуттів митця. У ній постає гармонійний світ українського інтелігента, сповнений суперечливих відчуттів, які потрібно прочути. Образи сонця і неба у поезіях творять своєрідне блакитно-золоте тло, на якому почуття і настрої ліричного героя становлять нерозривне художнє ціле з його сутністю, а домінуючі образи вітру й хмар надають поезії М. Драй-Хмари найбільше динаміки, руху картинам природи.

Кольористика сприяє розумінню внутрішнього світу ліричного героя. Зокрема це домінанти голубого та синього кольорів, поєднання його з золотом («Під блакиттю весняною...», «Розлютувався лютий...», «Мене хвилює...», «Стогнала ніч...»). Звуки як спосіб світосприймання і відображення мають багату гаму і розмаїття виразу, часто вживаються слова на позначення співу, музики, музичних інструментів, звуконаслідувань голосу людей і тварин («Кримські цикади», «На побережжі», «Бреду обніжками...», «Мені сниться...»).

Синестетичне сприйняття світу ліричного героя закорінене у вітаїстичну філософію українського ейдосу, його етичні засади й музику слова, у ньому поєднані фольклорна стихія з традиціями української літератури кінця ХІХ – поч. ХХ ст. та світової літератури, культура інтелігента й почуття патріота.

У підрозділі 2.3. **«Образна концепція суспільної кризи перших десятиліть ХХ ст. у поезії Михайла Драй-Хмари»** розглянуто особливості інтерпретації у поетичному світі митця реалій тогочасної доби.

Художня рецепція філософії внутрішнього бачення митця характеризується дуалізмом, роздвоєністю реального і уявного світів, яка стала джерелом сумнівів, вагань, відбитих у щоденнику. Правдивими документами, які засвідчили антилюдську сутність доби, стали «Ведмідь-гора», «Кошмар», «Лебеді» та ін., у яких ліричний герой перебуває ніби поза добою, він уникає її сприймання. Доба вривається в свідомість автора, в моменти розпачу і зневіри, а тому її художня іпостась виражена переважно в своїй найбільш антилюдській суті: голодомору, насильства, смерті тощо.

Усупереч гостро трагічній дійсності позиція ліричного героя споглядальна: він сприймає світ через шляхетні блакитно-золоті кольори, гармонійні звуки природи, мелодику рідного слова. Відчувається прагнення абстрагуватися в спокій як своєрідний порятунок від страшних реалій. У поезії «Кошмар» використано образ сну, ніби нав'язаного авторові безсонної ночі миготливими плямами на сусідньому мурі («строкатий мур тремтить, як махаон...») і «тінь на ньому в'ється, як змія»), глухими звуками нічного міста, задушливо-важкими пахощами жасмину. Виразно передає автор відчуття тривоги, передчуття лиха.

У парадигмі пекельної сутності доби М. Драй-Хмара малює реальний і знайомий йому світ, який утратив ознаки людського, перетворився в щось

моторошно-ірреальне, перестав бути світом живих – став страшнішим від пекла. Контраст між крижаним світом і гордою мужністю ніжного лебедя-митця найдосконаліше малює сонет «Лебеді», автор якого зобразив неокласиків, поставив на їх захист своє поетичне слово. Давно приборкані лебеді не скоряються зимі. Образ лебедів – не тільки художній вираз контрасту між добою і людиною, символ непереможності духовного над потворним, – це і духовна модель ліричного героя, його розуміння людини і світу.

М. Драй-Хмара у поетичному слові правдиво відчув і художньо змалював добу більшовицької революції як антисвіт, почування українського інтелігента тих часів. Найхарактерніша ознака світосприймання ліричного героя – його еволюція від ясності, безмежної розкоші сприймання світу, закоханості в його просторінь, гармонію – до наявності своєї рідної дистонії, поєднання світлих і темних барв у більшості поезій, болючого боріння дихотомій, де просторінь, ясність, всеохопна доброта й гармонія не хочуть поступатися переважаючому злу. Від цього контрасту – особливий драматизм: гострота відчужень. Лаконізм у поєднанні з густою естетичною насиченістю творить особливий світ ліричного героя, окреслює його антитетичність із дійсністю, змагальний характер щодо неї аж до трагічного для поета відчуття поразки, перемоги зла.

Поетична нарація М. Драй-Хмари – дискурс інтелектуальний, виплеканий і на ґрунті мовознавчих студій, збагачений елементами творчості слов'янських народів, світ класичної та європейської, насамперед французької, поезії.

Третій розділ **«Доба суспільних потрясінь як головний герой літератури non-fiction»** присвячений вивченню творчої епістолярної, щоденникової та літературно-критичної спадщини письменника, яка сприяє кращому розумінню тогочасних подій із позиції автора.

У підрозділі 3.1. **«Світоглядно-естетичні параметри «Щоденників» М. Драй-Хмари»** охарактеризовано зв'язок щоденникових записів М. Драй-Хмари із тогочасною добою, розкрито особливості авторського ідіостилу.

Цінність щоденникових записів М. Драй-Хмари полягає у наявності матеріалів, пов'язаних із характером суспільної доби. Вони розкривають суть суспільних процесів, ідентифікуючи українську історію як особистісно знакове явище. Ці тексти містять літературні й позалітературні колізії, їх усвідомлення автором та його власні інтерпретації. Записи М. Драй-Хмари передають динаміку суспільної та художньої свідомості на основі великого історичного фактичного матеріалу. У них ідеться про людину та її епоху, оточення, побут, творчі аспекти, професійні перипетії та зв'язки, ставлення, взаємини, еволюцію, – усе дозволяє проникнути в тогочасні історико-культурні явища. Ідентифікація минулого в записах М. Драй-Хмари постає на ґрунті достовірності, а правдивість зображення забезпечується особистістю автора – національно заангажованого інтелігента «високої проби».

Митець швидко вловлював нові тенденції в літературі, суспільні зміни, зміни в психології людини і світосприйманні, віддзеркалив розвиток суспільної свідомості, етично-естетичні уявлення доби; продемонстрував власні підходи до реальності та свої аксіологічні критерії. Тому його записи – це неповторні творчі прояви, самостійне художнє і світоглядне явище, специфічний мистецький феномен, одночасно документальний і суб'єктивний. М. Драй-Хмара ідентифікував дійсність як історичну, суспільну й мистецьку цінність для української культури.

Лірична організація світовідчуття, життєлюбство, оптимізм, вимогливість і загострене чуття справедливості на тлі несприйняття безглузлого трагізму навколишнього світу – головні характеристики стилю життя автора, які й знаходять своє відображення у приватних документах.

Зважаючи на складність тогочасного літературного життя, політичну заангажованість більшості письменників і цілих їх організацій, «Щоденники» підтверджують цільність мислення М. Драй-Хмари, його розуміння надскладної ситуації, коли почався тотальний наступ на українство. Розмах дискусії 1920-х рр., яка була центральною подією того часу, засвідчує не тільки негативний стан тогочасного літературно-мистецького життя, сповненого графоманства, а й опір, можливо, інтуїтивний, усього живого організму українства. Мати в такому хаосі свою думку, позицію, послідовно зберегти її, будучи у вихорі подій, отже й бути людиною високоорганізованого на той час мислення, – це й становить світоглядну самотність авторського голосу письменника.

Детальний аналіз щоденникових записів М. Драй-Хмари дає можливість констатувати своєрідну дисгармонію поглядів: з однієї сторони – незалежна його позиція стосовно ідеологічної «погоди», твереза оцінка подій, навіть деяку відстороненість, погляд «з-над» людини, яка стоїть вище за багатьох у своїх інтелектуальних осягах, естетична спроможність над тогочасним культурним середовищем. Примітивними, часто смішними щоденникареві видаються естетичні потуги заідеологізованих митців-неофітів «від молота і плуга», необґрунтовані їх претензії творити революційне мистецтво без мінімального ґрунту, без опори на звичайну освіченість, не говорячи про спадщину поколінь, без культурних основ.

З іншої сторони – щоденники містять скрупульозний аналіз становища українського політикуму й мистецтва, його активного небайдужого учасника. Усе, що відбувалося під час дискусії 1925 – 1928-го рр., інші події тогочасного літературного життя, знайшло в «Щоденнику» не лише свій відбиток, а точні оцінки подій та їх учасників.

Лаконізм, іронія М. Драй-Хмари, деяка навіть побутовість окремих висловів у жартівливо-народному стилі, з елементами белетризації, – риси, що

свідчать в «Щоденниках» про добре орієнтування у подіях, розуміння людей, їх душевної суті, творчих можливостей, адекватну оцінку ситуації. У конкретному факті, іронічних акцентах М. Драй-Хмара висловлює негативне ставлення до брехні, фальшу, абсурдності ідеологічного простору тогочасної епохи, наслідки тотального засилля якого провіденційно відчуває, заперечує і не сприймає. Це наклало свій відбиток на настрої смутку, часто болю, коли М. Драй-Хмара пише про мимовільний відхід із життя кращих творчих сил нації, тих, хто працював на українську культуру і кого особливо цінував митець.

Незважаючи на врівноваженість, часом іронічність, саркастичну рецепцію подій, у «Щоденниках» М. Драй-Хмари превалує головна особливість його світосприймання – ясність, оптимізм поглядів, лірична настроєність. З поезією «Щоденники» пов'язує замилювання природою, її органічне відчуття, тісне спілкування.

Стилістика «Щоденників» відрізняється від мовностильового оформлення приватних записів М. Куліша, І. Дніпровського, А. Любченка, М. Хвильового, де переважає певна «розхристаність» логіки думки, настроєвість тощо. «Щоденники» автора витримані у класичному стилі, можуть служити канонічним жанром у літературі. Водночас у них сублімовані загальні ознаки ідіостилю М. Драй-Хмари: світоглядна послідовність, відповідність мислення й оцінок, висока ерудиція, логіка викладу думок та їх послідовна національна заангажованість, багатство думки і слова. «Щоденники» М. Драй-Хмари, як і вся його спадщина, є зразком і свідченням цілісності особистості, а відтак і авторського голосу.

У підрозділі 3.2. **«Епістолярій М. Драй-Хмари у суспільно-мистецькому дискурсі 20-х–40-х рр. ХХ ст.»** на основі епістолярної спадщини розкрито духовне життя автора, його спілкування із іншими митцями тієї доби.

Листування письменників – вагоме джерело для розуміння індивідуального світу митця, в якому відображене духовне життя митця, що дозволяє глибше зрозуміти, багатогранніше охопити особливості його мислетворення, художні, культурні та суспільні інтенції.

Зміст і жанрові особливості маловідомого епістолярного спадку М. Драй-Хмари характеризують автора як багату, духовно і творчо обдаровану особистість у взаємозв'язках із життям та мистецьким процесом. Реалії епістолярію М. Драй-Хмари подає авторську інтерпретацію основних проблем літературної дискусії 1920-х рр., особливості літературно-критичного мислення, оцінки власної творчості, вирізняють шляхетні риси українського митця. Приватне листування – одночасно духовний портрет українського інтелігента-гуманіста й гострий викривальний документ підрадянської дійсності.

Листи М. Драй-Хмари допомагають краще зрозуміти не тільки складне тогочасне суспільне й мистецьке тло, але й індивідуальність його як митця, професійного критика, вдачу людини, українського інтелігента з витонченим світосприйняттям, поставленого в надто складні обставини. У листах 1924-х – 1929-х рр. розкрито елементи літературної політики радянської України в час згортання українізації, наступу на українство, з'ясовано літературознавчі погляди М. Драй-Хмари на мистецтво, ставлення до власної творчості та її оцінку. З листування М. Драй-Хмари постає змальована, хоч і стримано, часом шкіцовано, смертоносна епоха сталінського тоталітаризму – машини, фізичного й духовного нищення людських екзистенцій, ламання суспільних і культурних традицій.

Листи можна класифікувати на офіційно-ділові та приватні. Характер ділового листування, зміст і стилістика листів, однак, виходить за рамки такого поділу. Ці листи стримані, визначені рамками професійних стосунків. Це листування спричинене традиціями культури, індивідуальною вдачею літератора й науковця, але й особливостями, що спонукали до обережності й виваженості вислову.

Природно, що М. Драй-Хмарі властиве, як і іншим митцям, прагнення краще усвідомити себе, а самооцінки звірити з суспільною рецепцією, зокрема думкою літературних критиків, що також характеризує своєрідність його авторського голосу. У листах органічно сплітаються образне й раціональне начало. Виважені професійні думки літературного критика поєднуються з виявами вразливості автора щодо того, як сприйме громадськість плоди його духовних поривань.

Як і кожен митець, М. Драй-Хмара відчував прагнення вдосконалити витвори свого епістолярію та його вербалізований вияв, він хоч і стримано, цікавився оцінкою критики та читачів. Адресат постійно піклується долею віршів, надісланих до тих чи інших видань, зокрема поезій «Переквітує квітень», «Місяць», «Карнавал», «Люблю твою пісню нову» з присвятою П. Г. Тичині (лист від 19.09. 1926 р.).

Із листів М. Драй-Хмари постає картина його мистецької праці, літературно-критичних досліджень. Він турбується про долю перекладів збірки поезій «Вінок» білоруського поета М. Богдановіча, віршів М. Лермонтова, П. Верлена, оповідань В. Гаршина.

Офіційний епістолярій М. Драй-Хмари заґрунтовано на аналізі естетичного процесу, конкретного твору через призму рецепції адресанта. У листах висловлено думки з приводу різних подій, їх професійні оцінки. Все це – складний і багатий матеріал не тільки для життєпису письменника, розуміння його духовного світу, але й для історії літературного процесу, унікального за

силою жорстоких випробувань для українського мистецтва, яке зуміло здійснити процес відродження і набирає сил для освоєння світових обширів.

У підрозділі 3.3. «**Особливості літературно-критичного мислення Михайла Драй-Хмари**» проаналізовано основні літературно-критичні праці митця, які стали свідченням його високоінтелектуального рівня опрацювання творчості відомих письменників української та світової літератур.

Праця М. Драй-Хмари «Лєся Українка. Життя і творчість» стала першим літературно-критичним дослідженням митця, в якому він здійснив спробу наскрізного аналізу творчості Лєсі Українки з естетичної позиції. Прагнення долучитися до світу мислення поетеси в М. Драй-Хмари спонукало до глибокого опрацювання її творчості. Його дослідження відзначається досконалим знанням текстів, у яких розкрито авторське бачення причин і характеру самотності мисткині, характеризується інтелектуалізмом авторського голосу, незважаючи на вплив тогочасних ідеологічних обмежень.

Свідченням роботи митця як славіста є стаття-рецензія «Проблеми сучасної славістики» (з приводу статті Р. Якобсона «Über die heutigen Voraussetzungen der russischen Slavistik»), в якій ґрунтовно подає М. Драй-Хмара бачення стану й шляхи розвитку славістики в Україні, підкреслює нагальну потребу її інтенсифікації.

В іншій праці «Творчий шлях Казимежа Тетмаєра» М. Драй-Хмара звернув увагу на потребу поглиблення наукового й творчого діалогу з польською культурою, вона засвідчує високу культуру наукової думки дослідника, належний рівень аналітичних методик. Творчість К. Тетмаєра вчений розглядає на тлі еволюції польської та західноєвропейської літератури, літературної критики, подаючи її ґрунтовний аналіз. Розвідка містить також тонкий генетико-психологічний аналіз творчих пошуків К. Тетмаєра, індивідуальної естетики його поезії й прози, простежує варіативність та еволюцію мотивів, жанрові особливості.

Мистецький портрет К. Тетмаєра в оцінках М. Драй-Хмари змальований на тлі літературної дискусії між учасниками «Młodej Polskiej» як представників новітньої течії, як групувалася навколо часопису «Zycie». М. Драй-Хмара підкреслює виняткову для тої доби роль часопису з його програмами індивідуальності, «відкритої душі», літературної модерні.

Аналіз творчості К. Тетмаєра здійснено з урахуванням її головних формально-естетичних ознак та широкої жанрової шкали. Одночасно за змістом і характером це ґрунтовне наукове монографічне дослідження творчості К. Тетмаєра. Критик зумів охопити головне й стисло проаналізувати творчий шлях письменника в еволюції. Творчий портрет митця написано не тільки з відповідних естетичних позицій українського літературознавця, але й

перейнятий чуттям любові до майстра, близького за духом, захопленням мистецьким генієм К. Тетмаєра.

У **висновках** узагальнено основні наукові концепти дисертації.

Системний аналіз спадщини М. Драй-Хмари дав можливість встановити основні чинники формування авторського голосу, серед яких вагоме місце належить впливу української культури «золотого віку» межі ХІХ – ХХ ст. із властивими їй стильовими пошуками, жанровими модифікацією, руйнуванням народницьких традицій, хвилею нових і знакових постатей.

Авторський голос у творчості М. Драй-Хмари відображає позицію українського інтелігента, людини трагічного часу, з високими моральними та естетичними критеріями. Художня спадщина М. Драй-Хмари рецесується як єдність, що ґрунтується на оригінальному баченні світу, через пошуки власного стилю в парадигмі вітчизняних та світових надбань.

Ліричний герой поезій постає цілісною талановитою особистістю, що знаходить вираження у художньому світі митця, в архетипах, мотивах, образно-метафоричній системі поезії М. Драй-Хмари. Для ліричного героя характерні особливе сприйняття рецесій світу і оточення, пізнання дійсності як простору, сповненого краси і гармонії. Одним із аспектів авторського голосу у ліриці митця є духовна модель світосприймання, з якої постає розуміння та оцінка ним явищ дійсності.

Природа у творах – динамічна сутність, в її стихії ліричний герой відчуває світ. В інтимній ліриці він постає людиною витончених почуттів, шляхетно стриманою у поведінці, сповненою ніжних почувань. На відображення світогляду ліричного героя вплинула ерудиція поета як інтелігента й вченого, його розуміння мистецтва.

Оригінальні грані ідіостилію майстра визначені рисами модерної поезії, увагою до виразного слова, сповненого сугестії та народнопісенної поетики. Поезії М. Драй-Хмари властиві чуттєві глибини імпресіонізму, мінлива химерна акварельна настроєвість символізму, формальні шукання модерністів, вслухання у «фанфари революції», трагізм сприйняття сучасних реалій та візії прийдешніх катаклізмів. Усе це сприймається органічно у творах, автор яких перебуває у мистецькому пошуку, а коли кожен вірш сповнений індивідуальних оригінальних рис таланту, творить особливу своєрідну й неповторну естетику поезій, власний стиль М. Драй-Хмари.

Поезія М. Драй-Хмари поєднала риси неокласики, символізму, модернізму з власною естетичною феноменальністю, у котрій спостерігаємо сприйняття та одночасне додання впливів, гармонійне поєднання їх питомих ознак із власною образністю.

Нонфікційні форми літературної спадщини М. Драй-Хмари розкривають світогляд багатой духовно обдарованої особистості у взаємозв'язках із життям

та мистецьким процесом України і світу. Епістолярій М. Драй-Хмари увиразнив проблеми літературної дискусії 1925-х – 1928-х рр., особливості літературно-критичного мислення доби, оцінки власної творчості. Багатовекторність реалізації авторського голосу має вияв в епістолярії письменника: із ділового листування М. Драй-Хмари постає людина сформованого світогляду, яка бачить наслідки засилля ідеологічної формалістики в мистецтві, негачійне щодо його розвитку, одночасно розуміючи тиск влади на літературу. Окрема сторінка епістолярію М. Драй-Хмари – його приватне листування з родиною із таборів ГУЛАГу. Це страшний документ нищення української інтелігенції, водночас свідчення перемоги людського духу, боротьби сильної особистості з антигуманним світом.

Щоденникові записи М. Драй-Хмари є органічною часткою його письменницької спадщини. Вони вносять нові елементи в презентацію авторської свідомості, особливості його світогляду й тип художнього мислення, збагачують простір досліджень у галузі міжжанрової дифузії, полісемантики текстів, взаємозв'язків літературних жанрів із суміжними науками (історією, мистецтвознавством та ін.), у взаємопроникненні елементів поезики, публіцистики та епістолярію.

«Щоденники» М. Драй-Хмари містять матеріали про суспільну добу, наративи літературних і позалітературних колізій, їх усвідомлення автором. Записи М. Драй-Хмари передають динаміку суспільної та художньої свідомості, у них презентовано великий історичний, фактичний матеріал, професійні перипетії, взаємини.

Літературознавчі та славістичні дослідження М. Драй-Хмари жанрово розмаїті: монографії, компаративістські студії, огляди, розвідки, виступи «з нагоди», у тому числі ювілейні, матеріали для досліджень тощо. У них дослідник одним із перших звернув увагу на потребу поглиблення наукового й творчого діалогу зі слов'янськими й світовими культурами, проектував шляхи їх взаємодії. Найгрунтовнішими є праці М. Драй-Хмари «Леся Українка. Життя й творчість» та «Творчий шлях Казимежа Тетмаєра», які засвідчують увагу вченого до процесів і постатей, суголосних його світоглядові та естетичним уподобанням.

Поетична спадщина М. Драй-Хмари, його науковий доробок, епістолярій та мемуарні записи становлять системну цілісність, з якої постає митець ренесансного таланту, зі сформованим світоглядом українського інтелігента, авторський голос якого має виразно дуалістичний характер, визначаючись опозиціями: (спадковість – новаторство; трагізм – оптимізм; ренесанс – сталінська «коренізація»; націотворчі інтенції – засвоєння досвіду світової культури; обсервація дійсності – активна участь у подіях).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Черіпко С. Дуалізм естетики поезії Михайла Драй-Хмари. *Українська література в загальноосвітніх школах*. 2007. № 5. С. 8–11.
2. Черіпко С. Постать Лесі Українки в дослідженні Михайла Драй-Хмари. *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 4, кн. 2. С. 84–96.
3. Черіпко С. І. Вивчення мовно-виражальних засобів при підготовці до ЗНО з української літератури (на прикладі поетики Михайла Драй-Хмари). Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2013. С.172–180.
4. Sergii Cheripko. The role of biographical and cultural-historical aspects in the formation of the author's voice of Mykhailo Drai-Khmara. Frankfurt. ТК Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2021. №1(45). p. 253-263 doi: 10.26886/2520-7474.1(45)2021.15/
<https://naukajournal.org/index.php/Paradigm/article/view/2424/2411>
5. Черіпко С. Вивчення проблематики поетичних творів Михайла Драй-Хмари у сучасному ракурсі. *Вісник науки та освіти. Серія: Філологія*. Вип. 28(8). 2023. С.169–182.
6. Черіпко С. Естетичний феномен поезії Казимежа Тетмаєра у поглядах Михайла Драй-Хмари-літературознавця. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип. № 59 (3). С. 130–133.
7. Козачок Я., Черіпко С. «Бо я національний інтелігент...» Михайло Драй-Хмара: навч. посіб. К. : НАУ, 2012. 68 с.

АНОТАЦІЯ

Черіпко С. І. Авторський голос у літературній спадщині Михайла Драй-Хмари. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література. Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ. 2023.

Дисертація становить комплексне аналітико-синтетичне дослідження поетичної, літературознавчої, епістолярної спадщини М. Драй-Хмари. У роботі зроблено системний аналізу доробку митця через оцінку його авторського голосу, що передбачає характеристику життєвого шляху та творчості письменника загалом у зв'язках із літературним процесом 20-х – 30-х рр. ХХ ст.

Простежено особливості формування і виявів авторського голосу у дискурсі доби, національних та мистецьких світоглядних параметрах, визначено специфіку ідіостилю М. Драй-Хмари під впливом реалій тогочасного радянського суспільства. У поетичному слові розкрито зміст образної концепції суспільної кризи перших десятиліть ХХ ст.

Аналіз нонфікційних форм літературної спадщини дозволив з'ясувати особливості сприйняття письменника ідеологічної та культурної ситуації того часу, дослідити матеріали, відображені крізь авторську оцінку суспільної доби, літературних і позалітературних колізій, охарактеризувати особливості критичного мислення митця. Літературно-критичні виступи й епістолярій М. Драй-Хмари передають динаміку суспільної та художньої свідомості українського інтелігента.

Ключові слова: М. Драй-Хмара, авторський голос, ідіостиль, дискурс доби, поетика

SUMMARY

Cheripko S. I. Author's voice in the literary heritage of Mikhail Dry-Khmara. Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of philological sciences on a specialty 10.01.01 – the Ukrainian literature. Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov. Kyiv. 2023.

The dissertation is a complex analytical and synthetic study of the poetic, literary, epistolary heritage of M. Dry-Khmara. The paper provides a systematic analysis of the artist's work through the assessment of his author's voice, which provides a description of the life and work of the writer in general in connection with the literary process of the 20s – 30s of the twentieth century.

The peculiarities of the formation of the author's voice in the discourse of the day, national and artistic worldview parameters are traced. It is noted that the author's voice in the poetic discourse reflects the position of the Ukrainian intellectual, a man of tragic times, with high moral and aesthetic criteria. M. Dry-Khmara's artistic heritage is perceived as a unity based on an original vision, through the search for one's own style in the paradigm of national and world heritage.

It is determined that the lyrical hero of his poems appears as a whole talented personality, which finds expression in the artistic world of the artist, archetypes, motives, figurative and metaphorical system of poetry of M. Dry-Khmara. The lyrical hero is characterized by a special reception of the world and surroundings, knowledge of reality as a space full of beauty and harmony. One of the aspects of the author's voice in the artist's lyrics is the spiritual model of worldview, from which arises his understanding and evaluation of reality.

The specifics of the idiostyle of M. Dry-Khmara under the influence of the realities of the then Soviet society are revealed. The poetic word comprehends the content of the figurative concept of the social crisis of the first decades of the twentieth century. The original facets of the master's idiosyncrasy are defined by the features of modern poetry, attention to the expressive word, full of suggestion and folk song poetics. M. Dry-Khmara's poems are characterized by sensual depths of impressionism, changing bizarre watercolor mood of symbolism, formal search for

modernists, listening to the "fanfare of the revolution" and not always successful search for appropriate tokens and images, the tragedy of modern realities and visions of future cataclysms.

The use of nonfiction forms of literary heritage in the analysis allowed to find out the personal accents of the writer on the ideological and cultural situations of that period, to explore materials about the social era, literary and non-literary conflicts through the author's assessment, to characterize the critical thinking of the artist. M. Dry-Khmara's diary entries are an organic part of his general heritage. They introduce new elements into the presentation of the author's consciousness, features of his worldview and type of artistic thinking, enrich the space of research in the field of intergenre diffusion, polysemantics of texts, relationships of literary genres with related sciences (history, art history, etc.), interpenetration of poetics, journalism and epistolary.

Literary-critical and epistolary records convey the dynamics of social and artistic consciousness of the Ukrainian intellectual, they have a great historical, factual material, professional vicissitudes, relationships.

Key words: M. Dry-Khmara, author's voice, idiostyle, discourse of the day, poetics